

Kahramanmaraş'ta Bağcılığın Mevcut Durumu, Potansiyeli ve Geliştirilmesi

İsmail GÜVENÇ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Kahramanmaraş

¹<https://orcid.org/0000-0002-4686-9487>

✉: guvencis46@gmail.com

ÖZET

Türkiye'de üzüm üretimi 4.0 milyon ton kadardır. Kahramanmaraş 80-90 bin ton üzüm üretim miktarı ile Türkiye'de üzüm üretiminde % 2.01'lik paya sahiptir. Türkiye'nin bağ alanları içinde Kahramanmaraş'ta bağcılık yapılan alanlarının payı % 3.75'dir. Türkiye ve Kahramanmaraş'ın bağ alanları ($r=0,318$) ve üzüm üretimi ($r=0,367$) arasında pozitif bir ilişki vardır. Kahramanmaraş'ta üretilen üzümün çekirdekli olarak % 74.08'ini sofralık ve % 25.50'ini ise kurutmalık üzüm çeşitleri oluşturmaktadır. Kahramanmaraş'ın vejetasyon süresi 280 gün kadar olup bu süre bağcılık için yeterlidir. Kahramanmaraş yıllık ortalama 16.9 °C civarında bir sıcaklığa sahip olup bu ortalama sıcaklık değerine göre ilin iklimi birçok üzüm çeşidinin yetiştiriciliğine uygundur. Herhangi bir yerde bağcılık yapılabilmesi için gerekli olan asgari etkili sıcaklık toplamı (EST) 900 gün-derece olup Kahramanmaraş için EST değeri 2.895 gün-derece olarak tespit edilmiştir. Öte yandan İlin güneşlenme süresi 2.144 saat olduğundan bağcılık için uygundur. Kahramanmaraş'ta yıllık ortalama yağış ve vejetasyon dönemindeki ortalama yağış miktarı sırasıyla 724.7 ve mm 359.6 mm'dir. Bu nedenle İldeki bağlar yetiştirme döneminde ihtiyaç durumu dikkate alınarak sulanmalıdır. Sonuç olarak İlin mevcut bağcılık durumu ve potansiyeli dikkate alındığında Kahramanmaraş'ta bağcılığın daha da geliştirilmesi mümkündür.

Araştırma Makalesi

Makale Tarihiçesi

Geliş Tarihi : 23.08.2019

Kabul Tarihi : 14.01.2020

Anahtar Kelimeler

Kahramanmaraş

Üzüm üretimi

Bağ alanı

Bağcılık

Current Situation, Potential and Development of Viticulture in Kahramanmaraş

ABSTRACT

Turkey's grape production is estimated to be 4.0 million tonnes. Kahramanmaraş has 2.01% share of Turkey with 80-90 thousand tons production and covers 3.75% of the vineyard area of Turkey. There is a positive correlation between vineyard areas ($r = 0.318$) or grape production ($r = 0.367$) of Turkey and Kahramanmaraş. The grape production of Kahramanmaraş consisted of table grapes (74.08%) and raisin (25.50%). The vegetation period of Kahramanmaraş is 280 days and it is sufficient for viticulture. Kahramanmaraş has an average annual temperature of 16.9 °C, which provide a suitable climate for the cultivation of many grape varieties. The effective temperature sum required for viticulture was determined as 2.895 day-degree. The sunshine duration for viticulture growing at any place is required to be 1300 hours during the vegetation period. Kahramanmaraş is suitable for viticulture growing considering that the sunshine duration of the province is 2.144 hours in the vegetation period. The rainfall of annual average and vegetation period was respectively 724.7 mm and 359.6 mm. Vineyards be irrigated as needed including in low rain time periods or in summers. As a result, it is possible to develop more viticulture in Kahramanmaraş by considering the current situation and potential of viticulture in the province.

Research Article

Article History

Received : 23.08.2019

Accepted : 14.01.2020

Keywords

Kahramanmaraş

Grape production

Vineyard

Viticulture

GİRİŞ

Kahramanmaraş'ta bağcılığın tarihçesi oldukça eski dönemlere kadar gitmektedir. Nitekim Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesinde asmanın da yer aldığı birçok tarihi eser sergilenmektedir: Örneğin, MÖ. 900-800 yüzyıla ait elinde üzüm salkımı tutan bir erkek heykeli ile MS. 1-2. yüzyıla ait taban mozaiklerinde asma yaprak ve üzüm motifleri mevcuttur. Osmanlı Devleti'nde Maraş Tahrir Defteri'nde (MS 1563) günümüzde Kahramanmaraş'ın yer aldığı bu yörede asma kültürünün yaygın olduğu, ilin kuzeyde kesimlerine doğru, dağlık kısımlarda ve Elbistan tarafından azaldığı belirtilmiştir (Yinanç ve Elibüyük, 1988). Daha yakın zamandaki kaynaklarda da Kahramanmaraş'ta bağcılığın tarihçesinin eski olduğu bildirilmiştir. Nitekim Oraman; 1950'li yıllarda yayımı yapılan kitabında "Maraş Akdeniz mıntikasının en önemli üç üzümcü ilidir" bilgisine yer vermektedir (Oraman 1970, 1972). Ayrıca yazar tarafından yörede Mahrabaşı ve Kabarcık gibi üzüm çeşitlerinin yaygın yetiştirildiği de belirtilmiştir. Bu çeşitler günümüzde de bu ilde yaşayanlar tarafından sofralık veya şıralık olarak tüketilmektedir. Ayrıca, Kahramanmaraş'ta üretimi en fazla yapılan meyve türünün üzüm olduğu ve bağcılığın bu yörede gelişme potansiyelinin olduğu belirtilmiştir (Sütyemez ve Gündeşli, 2004)

Son yıllarda Türkiye bağ alanları 4.17 milyon da, üzüm üretimi ise 4.0-4.2 milyon ton kadardır. Üzüm üretimi bakımında dünya ülkeleri arasında Türkiye 5'inci sıradadır (Karabat, 2018). Türkiye'nin üzüm üretiminin yıllara göre az çok farklılık göstermekle birlikte %34.31'i sofralık-çekirdekli, %15.90'ı sofralık-çekirdeksiz, %11.62'i şaraplık, %8.64'ü kurutmalık-çekirdekli ve % 29,52'ini kurutmalık-çekirdeksiz üzümünden oluşmaktadır (Anonim, 2019a).

Ülkemizde bağcılığın önemli olduğu illerden biri de Kahramanmaraş'tır. Bu ilimizin bağcılıkta potansiyelini ve geliştirme imkanının var olup olmadığını ortaya konulması gerekir. Ülkemizde bağcılık üzerine yazılan eserlerde bazı iller için özel bilgilere yer verilmiş olmakla birlikte (Oraman 1970, 1972); Kahramanmaraş'ın bağcılık için iklim durumu yeterince irdelenmemiştir. Aynı şekilde sonraki yıllarda yazılan kaynaklarda da bu bilgiler bulunmamaktadır (Yıldırım ark., 2005; Uzun, 2015). Bunların yanında Kahramanmaraş bağcılığı yeterince incelenmemiştir.

Kahramanmaraş bağcılığında yerel pazarlara yönelik ve Mahrabaşı, Kabarcık ve Peygamber Üzümü gibi belirli çeşitlerin üretimine yer verilmektedir. Bunun yanında bağların dağlık ve kurak arazilerde tesis edilmesi, yetiştirme tekniklerindeki noksanlıklar, düşük girdi kullanımı önemli sorunlar arasındadır (Sabancı, 2009). Buna göre standart üzüm çeşitleri ile

yeni bağların kurulması ve modern bağcılığın yaygınlaştırılması gereklidir. Bu amaçla İlin mevcut durumu ve potansiyelini ortaya koyan sınırlı sayıda çalışma bulunduğundan; bu çalışmada Kahramanmaraş'ta bağcılığın tarihçesi, mevcut durumu ve potansiyeli ve geliştirme imkanları incelenmiştir.

MATERYAL ve METOT

Bu çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu'na (Anonim 2019a); Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'ne (Anonim, 2019b) ve Tarım ve Orman Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü'ne (BÜGEM) (Anonim, 2013; Anonim, 2019c) ait bitkisel üretim ve iklim verilerinden yararlanılmıştır.

Bir yörede ilkbaharın son ve sonbaharın ilk donları arasında kalan süre vejetasyon süresi olarak kabul edilmektedir. Kahramanmaraş merkezde ortalama olarak ilkbaharın son donları 01-10 Mart ve Sonbaharın ilk donları ise 11-22 Aralık tarihinde gözlenmektedir (Güvenç, 2017; Anonim 2019b). Bu vejetasyon dönemindeki toplam güneşlenme süresi ve toplam yağış miktarı etkili sıcaklık toplamı değerleri (EST) Kahramanmaraş'a ait güneşlenme süresi, yağış ve ortalama sıcaklık gibi meteorolojik verilerden (ikincil) yararlanarak hesaplanmıştır. Etkili sıcaklık toplamı (EST) tomurcukların kabarmaya başladığı tarih ile üzümlerin olgunlaşma tarihi arasındaki dönemde 10°C'nin üzerindeki günlük ortalama sıcaklıkların toplanması ile elde edilen değerdir (Yıldırım ve ark., 2005; Uzun, 2015).

Yukarıda belirtilen kurum kayıtlarından elde edilen verilerden ihtiyaç duyulan hesaplamalar [Korelasyon (r), (%), Değişim Katsayısı (DK)] Microsoft Excel programıyla yapılmıştır. Bağımlı değişimdeki değişimin ne kadarının bağımsız değişimden açıklanabileceğini gösteren 'Belirlilik Katsayısı' (BK); korelasyon katsayısının karesi alınarak hesaplanmıştır. Ayrıca kullanılan istatistik serilerindeki değişkenlik değişim katsayısı (DK) ile belirlenmiştir (Yüzer ve ark., 2006).

BULGULAR ve TARTIŞMA

Kahramanmaraş'ta bağcılığın mevcut durumu üretim miktarı ve alanı ile verimlilik durumu dikkate alınarak incelenmiştir.

Üretim

Ülkemizde üzüm üretimi 2004 yılında 3.5 milyon ton iken 2018 yılında 400 bin ton kadar artarak 3.9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye üzüm üretiminin % 37.8'i sofralık-çekirdekli, % 11.65'i kurutmalık-çekirdeksiz, % 11.79'u şaraplık ve % 39.25'i kurutmalık üzüm üretiminden oluşmaktadır (Çizelge 1).

Çizelge 1. 2004-2018 döneminde Türkiye’de toplam üzüm üretimi (ton).

Table 1. Grape production for Turkey in 2004- 2018 (tone).

Yıllar Years	Sofralık- Çekirdekli Table grapes with seeds	Sofralık- Çekirdeksiz Table grapes without seeds	Şaraplık Üzümler Wine grape	Kurutmalık- Çekirdekli Raisin with seeds	Kurutmalık- Çekirdeksiz Raisin without seeds	Toplam** Total
2004	1.500.000	400.000	370.000	350.000	880.000	3.500.000
2005	1.600.000	400.000	450.000	400.000	1.000.000	3.850.000
2006	1.564.009	496.158	444.199	370.764	1.124.933	4.000.063
2007	1.487.602	424.937	482.292	335.010	882.940	3.612.781
2008	1.490.185	480.501	470.285	321.142	1.156.329	3.918.442
2009	1.695.307	561.538	475.888	402.094	1.129.893	4.264.720
2010	1.695.727	553.803	461.508	431.326	1.112.636	4.255.000
2011	1.696.811	572.156	465.320	435.756	1.126.308	4.296.351
2012	1.619.849	599.964	400.659	417.521	1.196.312	4.234.305
2013	1.634.596	498.006	45.5229	466.529	957.049	4.011.409
2014	1.580.585	586.164	445.127	427.533	1.135.947	4.175.356
2015	1.305.491	586.419	423.527	379.263	955.300	3.650.000
2016	1.380.120	610.484	472.534	395.732	1.141.130	4.000.000
2017	1.441.000	668.000	488.000	363.000	1.240.000	4.200.000
2018	1.487.201	458.061	463.647	477.746	1.046.345	3.933.000
(%)*	37.81	11.65	11.79	12.65	26.60	100.00

Kaynak: Anonim 2019a,c (TUIK) veri tabanından yararlanarak hazırlanmıştır.

*: 2018 yılında oransal dağılımı göstermektedir. **: DK=%6.08.

Türkiye üzüm üretiminde Kahramanmaraş'ın payı %2.01 olup son yıllarda 80-85 bin ton kadardır. Kahramanmaraş üzüm üretiminde miktar olarak önemli üretici iller arasında 9. sırada yer almaktadır. Kahramanmaraş ili Türkiye’de çekirdekli sofralık ve kurutmalık üzüm üretimi ile ön plandadır. Nitekim bu üzüm gruplarında il payının sofralıkta %4.0 ve kurutmalıkta %6.0 olduğu belirlenmiştir (Çizelge 2).

Kahramanmaraş'ta üretilen toplam üzümün %74.08'ini sofralık (çekirdekli) ve %25.50'ini kurutmalık (çekirdekli) üzümler meydana getirmekte olup il çekirdekli sofralık ve kuru üzüm üretiminde önemli bir merkezdir (Çizelge 2).

2004-2018 yılları arasında Kahramanmaraş ili üzüm üretim miktarları Çizelge 3'te verilmiştir. İlin üzüm üretiminde 2015 yılına kadar bir artışın olduğu bu yıldan sonra bir azalma olduğu tespit edilmiştir.

İldeki toplam üzüm üretimi ile Türkiye'ninki arasında düşük düzeyde bir ilişkinin ($r=0.367$) olduğu belirlenmiştir. Kahramanmaraş ve Türkiye üretimi arasında % 13.5 oranında bir etkileşim [belirlilik katsayısı (r^2)=0.135] vardır.

Bağcılık Yapılan Alan

Türkiye ve Kahramanmaraş'ta bağcılık yapılan alanlardaki değişim Çizelge 4'de sunulmuştur. İlin bağ alanlarının Türkiye bağ alanları içindeki payı %3.50 civarındadır. Gerek ülkemizde ve gerekse ilde bağ alanları incelenen 2004-2018 döneminde azalan bir

seyir izlemektedir. Kahramanmaraş'ta 2004'de 269 bin da olan bağ yapılan alan %43 azalarak 2018'de 149 bin dekara düşmüştür. Öte yandan Kahramanmaraş'ta bağ alanları Merkez ve Pazarcık ilçesinde yoğunlaşmış durumdadır. Pazarcık ilçesi bağ alanları çekirdekli-kurutmalık çeşitler bakımından önemlidir.

Türkiye ve Kahramanmaraş'ta toplam bağ alanları arasındaki ilişki incelendiğinde orta düzeyde bir ilişkinin ($r=0.318$) varlığından söz etmek mümkündür. Kahramanmaraş ve Türkiye üretimi arasında %10.1 oranında bir etkileşim [belirlilik katsayısı (r^2)=0.101] vardır.

Verim

Kahramanmaraş'ta önemli üretimi olan sofralık-çekirdekli ve kurutmalık-çekirdekli üzümlerde verim incelenmiştir (Çizelge 5). İlde bağların veriminin yıllara göre değişken olduğu görülmektedir. Bu durum ekolojik ve ekonomik şartların üzüm üretimi üzerine çok etkili olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Bağcılık Bakımından Kahramanmaraş'ın İklimi

Bir yerde bağcılık yapılmak istendiğinde o yerin vejetasyon süresi, etkili sıcaklık toplamı, güneşlenme süresi ve yağış gibi iklim özelliklerinin öncelikle dikkate alınması gerekir. Bu nedenle Kahramanmaraş'ın bağcılık potansiyelini ortaya koyabilmek için bu özellikler incelenmiştir.

Çizelge 2. Türkiye’de toplam üzüm üretimi ve önemli payı olan iller (ton).

Table 2. Production and major producer provinces of grape for Turkey in 2004- 2018 (tone).

İller <i>Province</i>	Sofralık- Çekirdekli <i>Table grapes with seeds</i>	Sofralık- Çekirdeksiz <i>Table grapes without seeds</i>	Şaraplık Üzümler <i>Wine grape</i>	Kurutmalık- Çekirdekli <i>Raisin with seeds</i>	Kurutmalık- Çekirdeksiz <i>Raisin without seeds</i>	Toplam <i>Total</i>	Pay (%) <i>Percentage</i>
Manisa	57.394	385.741	6.830	744	1.083.710	1.534.419	36.53
Denizli	67.250	205.788	94.555	27.789	77.092	472.474	11.25
Mersin	256.895	14.792	16.226	16.315	-	304.228	7.24
İzmir	29.183	40.826	25.605	900	77.119	173.633	4.13
Mardin	63.705	-	31.858	63.032	-	158.595	3.78
Diyarbakır	88.680	185	16.787	23.601	-	129.253	3.08
Gaziantep	81.494	6.362	6.376	31.407	-	125.639	2.99
Nevşehir	33.142	-	5.2458	28.006	-	113.606	2.70
Kahramanmaraş	62.649	357	-	21.564	-	84.570	2.01
Kilis	1.797	-	67.051	15.685	-	84.533	2.01
Sakarya	77.136	-	-	-	-	77.136	1.84
Adıyaman	54589	168	58	21.977	-	76.792	1.83
Konya	34516	60	1293	34.728	1	70.598	1.68
Hatay	53953	2097	6.973	-	-	63.023	1.50
Isparta	30637	-	1.344	24.211	-	56.192	1.34
Elazığ	36816	-	19.047	-	-	55.863	1.33
Tokat	8012	-	38.166	-	-	46.178	1.10
Tekirdağ	15743	-	29.556	-	-	45.299	1.08
Toplam (18 İl)	1.053.591	656.376	414.183	309.959	1.237.922	3.672.031	87.42
Türkiye Toplamı	1.441.000	668.000	488.000	363.000	1.240.000	4.200.000	100,00
Kahramanmaraş/ Türkiye⁽¹⁾	4,00	-	-	6,00	-	-	2.01
Kahramanmaraş (%)⁽²⁾	74.08	0.42	-	25.50	-	84.570	100.00

Kaynak: TÜİK veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır (Anonim, 2019a).

(1): Kahramanmaraş'ın Türkiye üretiminde payı.

(2): Kahramanmaraş'ta önemli üzüm gruplarının oransal dağılımı.

Çizelge 3. 2004-2018 döneminde Kahramanmaraş'ta üzüm üretimi (ton/yıl).

Table 3. Grape production for Kahramanmaraş in 2004- 2018 (tone/year).

İller <i>Province</i>	Sofralık-Çekirdekli <i>Table grapes with seeds</i>	Sofralık-Çekirdeksiz <i>Table grapes without seeds</i>	Şaraplık Üzümler <i>Wine grape</i>	Kurutmalık- Çekirdekli <i>Raisin with seeds</i>	Toplam <i>Total</i>
2004	89.520	0	510	25.360	115.390
2005	104.220	0	510	28.485	133.215
2006	90.095	0	200	29.985	120.280
2007	69.053	0	1.600	6.210	76.863
2008	146.116	0	1.776	55.120	203.012
2009	164.908	0	3.100	80.550	248.558
2010	209.039	0	3.098	51.100	263.237
2011	194.714	0	0	55.525	250.239
2012	200.804	0	0	55.475	256.279
2013	152.999	0	0	62.250	215.249
2014	149.549	0	0	61.035	210.584
2015	199.462	0	0	72.315	271.777
2016	47.817	896	0	14.015	62.728
2017	62.649	357	0	21.564	84.570
2018	52.151	683	0	19.555	72.389

Kaynak: TÜİK veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır (Anonim, 2019a). Türkiye ve Kahramanmaraş üzüm üretimi arasındaki Korelasyon katsayısı $r=0,367$ ve BK (r^2)=0.135 (%13,50). Kahramanmaraş üzüm üretimi için $DK=42,87$.

Çizelge 4. 2004-2018 döneminde bağcılık yapılan alan ve Kahramanmaraş'ın payı.

Table 4. Grape area and ratio for Kahramanmaraş in 2004- 2018.

Yıllar Years	Kahramanmaraş Kahramanmaraş		Türkiye Turkey		Türkiye'de Kahramanmaraş'ın Payı (%) Ratio of Kahramanmaraş in Turkey (%)
	Alan (da) Area (da)	Değişim (%) Changing (%)	Alan (da) Area (da)	Değişim (%) Changing (%)	
2004	269.520	100.00	5.250.000	100.00	5.13
2005	274.990	10.,00	5.196.000	98.97	5.29
2006	249.620	92.60	5.156.728	98.22	4.84
2007	252.483	93.70	4.833.705	92.07	5.22
2008	262.583	97.40	4.716.019	89.83	5.57
2009	281.238	104.30	4.702.781	89.58	5.98
2010	283.838	105.30	4.727.754	90.05	6.00
2011	336.324	124.80	4.674.043	89.03	7.20
2012	334.193	124.00	4.606.008	87.73	7.26
2013	332.673	123.40	4.620.313	88.01	7.20
2014	333.340	123.70	4.611.554	87.84	7.23
2015	333.290	123.70	4.576.340	87.17	7.28
2016	160.626	59.60	4.282.840	81.58	3.75
2017	153.500	57.00	4.090.320	77.91	3.75
2018	149.615	55.40	4.170.410	79.42	3.58

Kaynak: Anonim 2019a,c (TUİK) verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Türkiye ve Kahramanmaraş bağ alanı arasındaki Korelasyon katsayısı (r)=0,318) ve BK (r²)=0.101 (%10,1). Türkiye için DK=%6,64, Kahramanmaraş için ise DK=21,74.

Çizelge 5. Türkiye ve Kahramanmaraş'ta 2004-2018 döneminde verim (kg/da).

Table 5. Yield of grape for Turkey and Kahramanmaraş in 2004- 2018 (kg/da).

Yıllar Years	Sofralık Çekirdekli Table grapes with seeds		Kurutmalık Çekirdekli Raisin with seeds	
	Kahramanmaraş Kahramanmaraş	Türkiye Turkey	Kahramanmaraş Kahramanmaraş	Türkiye Turkey
2004	403	566	560	467
2005	468	597	565	551
2006	439	580	677	529
2007	340	621	131	473
2008	686	615	1.163	499
2009	753	707	1.369	619
2010	944	723	868	627
2011	703	720	937	670
2012	731	713	935	632
2013	560	718	1.049	717
2014	545	688	1.034	681
2015	727	570	1.225	620
2016	390	667	373	689
2017	543	754	569	650
2018	485	781	468	796

Kaynak: TUİK veri tabanından yararlanarak hazırlanmıştır (Anonim, 2019a).

Mevcut durumunu incelediğimiz Kahramanmaraş'ta bağcılığın geliştirme potansiyelinin ne durumda olduğunun bilinmesi de önemlidir.

Vejetasyon süresi

Vejetasyon süresi Kahramanmaraş'ın yüksek rakımlı kuzey ilçelerinde daha kısa güney ilçelerinde ise daha uzundur. "Kahramanmaraş merkezde ilkbaharın son donları 01-10 Mart ve sonbaharın ilk donları ise 11-22

Aralık tarihleri arasında gerçekleştiği (Güvenç 2017) dikkate alındığında; 280 gün civarında bir vejetasyon süresi olduğu belirlenmiştir. Bir yerde bağcılık yapılması için asgari vejetasyon süresi olarak 160 gün (sınır bir değer) olarak dikkate alınmaktadır (Oraman,

1972). Vejetasyon süresinin 160 günden daha kısa olduğu yerlerde üzümlerin olgunlaş(a)madığı, kalite üzerine doğrudan etkisi bulunan; tat, aroma ve renk maddelerinin istenilen düzeyde oluş(a)madığı görülmektedir. Bu verilere göre Kahramanmaraş'ta vejetasyon süresi bağcılık için yeterlidir.

Etkili Sıcaklık Toplamı (EST)

Sıcaklık faktörü ile bir yerde ekonomik anlamda bağcılık yapmak imkanı arasındaki ilişki farklı yönlerden incelenebilir. Bir yerde bağcılık yapılması düşünüldüğünde yıllık ortalama sıcaklık değerinin dikkate alınması gerekir. Bir bölgede ekonomik anlamda bağcılık yapılabilmesi için yıllık ortalama sıcaklığın +9°C'den aşağı düşmemesi gerekir (Yıldırım ve ark., 2005; Oraman 1970, 1972). Yıllık ortalama sıcaklık bakımından Kahramanmaraş 16.9°C civarında bir sıcaklığa sahiptir (Çizelge 6). Buna göre yıllık ortalama sıcaklık değerlerini karşılamakta ve birçok üzüm çeşidinin yetiştiriciliğine uygun olmaktadır.

İlin aylık sıcaklık ortalamalarından yararlanılarak hesaplanan EST değeri 2.895 gün-derece olarak belirlenmiştir (Çizelge 6). Bağcılık yapılması planlanan bir yerde asgari olarak 900 gün-derece EST değeri istendiğinden (Yıldırım ve ark., 2005); Kahramanmaraş'a ait EST değeri (2.895 gün-derece) birçok üzüm çeşidinin gereksinimini karşılamaya yeterlidir.

Güneşlenme süresi

Kahramanmaraş'ın vejetasyon süresince güneşlenme süresi 2.144 saattir (Çizelge 6). Bağcılık için güneşlenme süresinin vejetasyon döneminde 1.300 saat olması istenir (Oraman 1970, 1972; Yıldırım ve ark., 2005). Güneşlenme süresini; bulutluluk, yöney (bakı) ve gündüz süresi etkilemektedir. Bitkinin güneşlenme ihtiyacının karşılanmaması meyve tutumu ve tanelerde şeker oranının düşük kalmasına neden olur (Okuroğlu ve ark., 1992; Karaçalı, 1993). Bu verilere göre ile ait güneşlenme süresi iyi bir bağcılık için yeterlidir.

Çizelge 6. Kahramanmaraş'ta aylık ortalama sıcaklık, EST değeri, güneşlenme süresi ve yağış.

Table 6. Average Temperature, EST value (effective temperature sum), sunshine duration and rainfall for Kahramanmaras

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık	
Ortalama Sıcaklık (°C) Average Temperature													
4.9	6.5	10.7	15.5	20.3	25.2	28.4	28.5	25.2	19.1	11.7	6.7	16.9	EST
-	-	0.7	5.5	10.3	15.2	18.4	18.5	15.2	9.1	1.7	-		2.895
		22	165	319	456	570	574	456	282	51			
Güneşlenme Süresi (GS) (Saat) Sunshine duration (hours)													
3.3	4.0	5.4	6.7	8.0	10.0	10.5	9.8	8.7	6.5	4.5	3.2	Toplam GS	
		167	201	248	300	326	304	261	202	135		2144 saat	
Yağış (mm) Rainfall (mm)													
129.2	110.8	97.1	73.3	41.8	6.7	1.1	0.9	9.1	46.8	82.8	125.1	Toplam 724.7	

EST: www.mgm.gov.tr veri tabanından yararlanılarak hesaplanmıştır. Ölçüm Periyodu (1929 - 2017) (Anonim 2019b).

Yağış

Kahramanmaraş'ta yıllık ortalama yağış 724,7 mm'dir. Ancak vejetasyon döneminde 359,6 mm kadar yağış düşmektedir. Bir yerde bağcılık yapılırken 600 mm yağış varsa sulamaya gerek duyulmayacağı; 300-600 mm arasında yağış varsa sulamanın bitki gelişmesi ve verime olumlu etki yapacağı ve yağış miktarı 300 mm ve altında ise mutlaka sulama gerektiği bildirilmiştir (Yıldırım ve ark., 2005). İlde yetiştirme periyodu ve yaz aylarının oldukça kurak geçtiği dikkate alındığında sulamaya belli ölçülerde yer verilmesi gerektiği görülmektedir. Ayrıca sonbaharın (Ekim ve Kasım) ilde yağışlı geçmesi geç hasat edilen kurutmalık çeşitlerde hasat sonrası işlemlerde sorun oluşturabilmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye sofralık ve kurutmalık üzüm üretiminde Kahramanmaraş'ın önemli bir payı vardır. Kahramanmaraş'ta yetiştiriciliği yaygın yapılan

kaliteli kurutmalık üzüm çeşitleri arasında Peygamber Üzümleri (sinonim=Besni veya Pazarcık Üzümleri) yer almaktadır. Pazarcık ilçesi Türkiye'nin en kaliteli kurutmalık Peygamber Üzümlerinin yetiştirildiği yerlerden biridir. Ayrıca İlde şıralık ve sofralık olarak Kabarcık; sofralık olarak Mahrabaşı üzümleri yaygın yetiştirilmektedir. Bunların yanında Yıldız, Ağ üzümü, Yalova İncisi, Trakya İlkeren, Alphonse Lavalleé, Horoz Karası gibi birçok üzüm çeşidinin yetiştiriciliğine rastlamak da mümkündür.

İlimizde erkenci çeşitlerde hasat temmuz ayı başında başlamakta, geçici çeşitlerin hasadı ekim ayı ortalarına kadar devam etmektedir. Öte yandan ağustos ayının ortalarında da kurutmalık çekirdekli üzümlerin hasadına başlanmaktadır.

Kahramanmaraş'ta mevcut bağcılığın İlin sahip olduğu iklim şartları nedeniyle daha da geliştirilme potansiyeli vardır. Bu amaçla yukarıda incelenen mevcut durum yanında, bağcılık sektörünün sorunları ve çözüm önerileri ile ilgili olarak daha önce yapılan

çalışmalardan da (Anonim, 2017; Anonim, 2019d) yararlanarak aşağıdaki açıklamaları eklemek mümkündür.

Üreticilerin önemli sorunlarında bazıları şu şekildedir:

Türkiye'nin en kaliteli çekirdekli kurutmalık üzümleri üretilmesine rağmen; pazarlama önemli bir sorundur. Bu sorunu, üzümün bir marka ismi ile paketlenmemesi artırmaktadır.

İkinci sırada ise gübreleme, hastalık ve zararlılarla mücadele gibi kültürel uygulamaların yeterince yapılmaması bulunmaktadır. Bu durum ürünlerin pazarlama sorunu ile ilişkilidir. Ayrıca artan girdi fiyatları kültürel işlemlerin yeterince yapılmamasına neden olmaktadır.

Son yıllarda bağlarda Bağ Küllemesi (*Uncinula necator*), Bağ Mildiyösü (*Plasmopara viticola*) ve Bağ Kanseri (*Agrobacterium vitis*) gibi hastalıkların yoğunluğunu artması üçüncü sırada yer almaktadır.

Yüksek terbiye sistemlerinin yaygın olmaması diğer bir sorundur. Bu durum verim düşüklüğü yanında mantari hastalıklar ile mücadeleyi de zorlaştırmaktadır.

Bu sorunların çözülmesi veya mevcut durumun iyileştirilmesi için aşağıda öneriler verilmiştir:

İlk olarak, üzüm üreticilerinin örgütlenmesi önem arz etmektedir. Pazarcık İlçesinde kurutmalık üzüm üreticileri Tarımsal Kalkınma Kooperatifi kurmuşlardır. Ürünün piyasaya arzında araçların azaltılması üretici gelirlerini artıracaktır.

İkincisi, kooperatif üretim aşamasında yetiştiricilere katkı vermesi yanında markalaşma yönünde çaba sarf etmelidir.

Üçüncüsü, Tarım ve Orman Bakanlığı tarım havzasına göre Kahramanmaraş'ta desteklenen ürün listesine üzüm alınmalıdır.

Kahramanmaraş'ta üzümünden pekmez, gün pekmezi, kuru üzüm, beyaz ve kara sucuk, samsa, pestil, kırma, çullama, ravanda gibi ürünler yapılmaktadır. Üzümünden üretilen ürünlerin ambalajlanması hem pazarlama da olumlu katkı hem de katma değer kazandıracaktır. Bunların her birinden yeni bir marka çıkarmak mümkündür.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarı herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

KAYNAKLAR

Anonim 2013. Seçilmiş Göstergelerle Kahramanmaraş 2013. Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) Yayını, S: 166.

Anonim 2017. Kahramanmaraş Bağcılık Sektöründe Gelişmeler ve Fırsatlar. Kahramanmaraş Valiliği (Basılmamış). KSÜ Pazarcık MYO, 23-24 Ağustos 2017.

Anonim 2019a. Bitkisel Üretim İstatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK). http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001. (Erişim Tarihi: 01.06.2019).

Anonim 2019b. İl ve İlçe İstatistikleri. <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=A&m=K.MARAS>. (Erişim Tarihi: 07.06.2019).

Anonim 2019c. Bitkisel Üretim İstatistikleri. Tarım ve Orman Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü (BUGEM), <https://www.tarim.gov.tr/BUGEM/Menu/9/Veriler>. (Erişim Tarihi: 03.06.2019)

Anonim 2019d. Kahramanmaraş'ta Üzümde Rekolte Tahmin Raporu. T.C. Kahramanmaraş Valiliği İl Tarım ve Orman Bakanlığı Müdürlüğü, 19.08.2019.

Güvenç İ 2017. Sebzeçilik: Temel Bilgiler, Muhafaza ve Yetiştiricilik. Nobel Yayınları, S: 288.

Karabat S 2018. Türkiye ve Dünya Bağcılığı. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/manisa/bagcilik/Belgeler/genelbagcilik/DUNYA%20VE%20TURKIYE%20BAGCILIGI%20SELCEUK%20KARABAT.pdf>. (Erişim Tarihi: 27.09.2018).

Karaçalı İ 1993. Bahçe Ürünlerinin Muhafazası ve Pazara Hazırlanması. EÜ Ziraat Fakültesi Yayını No: 494, S: 444.

Okuroğlu M, Yağanoğlu V Yardımcı N 1992. Meteoroloji I. AÜ. Ziraat Fakültesi Yayını No: 125, S: 155.

Oraman NM 1970. Bağcılık Tekniği II. AÜ Ziraat Fakültesi Yayınları NO:142, S: 283.

Oraman NM 1972. Bağcılık Tekniği II. AÜ Ziraat Fakültesi Yayınları NO: 470, S: 402.

Sabancı A 2009. Kahramanmaraş Koşullarında Sofralık Üzüm Çeşidi Adaptasyonu. Türkiye 7. Bağcılık ve Teknolojileri Sempozyumu 5-9 Ekim, Manisa, Cilt II, S: 306-311.

Sütyemez M, Gündeşli MA 2004. Kahramanmaraş'ta İlinin Meyvecilik Durumu. I. Kahramanmaraş Sempozyumu, 6-8 Mayıs, Kahramanmaraş, S: 1247-1252.

Uzun İ 2015. Bağcılık El Kitabı. Hasad Yayıncılık, İstanbul, S.156.

Yıldırım F, Yıldız M, Kılınç NA 2005. Pratik Bağcılık. Manisa Tarım İl Müdürlüğü Yayını, Ege Form Ofset Basım, Manisa S: 208.

Yınanç R, Elibüyük M 1988. Maraş Tahrir Defteri. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 1, S: 468.

Yüzer AF, Ağaoğlu E, Tatlıdil H, Özmen A, Şıklar E 2006. İstatistik. Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 1448, S: 331.